

conceptvoorstel

'Samen naar een toekomstbestendig Rozendaal'

bewonersinitiatief, versie 2025-05-28

Voorwoord

Voor u ligt een plan om de zelfredzaamheid van Rozendaal voor de toekomst te versterken. De reeds bestaande inwoners-initiatieven met betrekking tot de energietransitie, duurzaamheid, samenredzaamheid en biodiversiteit worden in dit plan gebundeld. Deze onderlinge verbinding versterkt de rol en betrokkenheid van de inwoners in nauwe samenhang met de gemeente. Daarmee wordt een perspectief geboden op een gezonde en veerkrachtige sociale gemeenschap waarmee Rozendaal bovendien meerwaarde kan creëren voor de regio.

Dit is in lijn met het gemeentelijk beleid waarin 'Samen redzaam Rozendaal' en 'Gezond en klimaatrobust Rozendaal' als kernthema's zijn opgenomen.

De Provincie Gelderland heeft beleid om de sociale cohesie in dorpen te versterken met zogenaamde 'Dorpendeals' waarvoor een subsidiebudget beschikbaar is. Een Dorpendeal wordt door inwoners en gemeente vormgegeven, voor subsidie dient het project door de gemeente Rozendaal te worden ingediend bij de Provincie Gelderland.

De subsidie vanuit de provincie Gelderland bedraagt de helft van het benodigde budget tot een maximum van €400.000,- aanvullend op co-financiering (gemeente, fondsen en crowdfunding). Zie voor meer informatie Wijken- en dorpendeals, www.leefbaarheidsalliantie.nl/wijken-en-dorpendeal. De Leefbaarheidsalliantie Gelderland begeleidt het vormgeven van het project en de subsidieaanvraag.

Vanaf november '24 worden we ondersteund door de Leefbaarheidsalliantie Gelderland in de personen van Ellen Oomen en Gerrit Dijkerman, om dit plan te vormen tot een 'Dorpendeal' door bundeling van deze initiatieven.

Vanaf maart zijn we als initiatiefnemers met het college in een co-creatietraject in een voorverkenning van een Dorpendeal voor Rozendaal.

De Provincie Gelderland heeft zich in april jl. uitgesproken dat dit plan bijna klaar is voor een aanvraag van de Dorpendeal.

We zijn bezig dit plan verder vorm te geven en hebben hiervoor de inwoners, de raad en het college nodig, zodat een plan van Rozendaal wordt.

Datum: mei 2025

Ria van Doorn, Bart Poel, Erik Kool, Dorine Bierbooms,
Frank van der Weiden en Sabine Gobardhan van Denktank Rozendaal

Initiatiefnemers bewonersinitiatief Samen naar een toekomstbestendig Rozendaal

Inhoudsopgave

1. Inleiding,	pag. 2
2. Rozendaal toekomstbestendig,	pag. 2
3. Plan (in de kern),	pag. 3
4. Hoofdelementen van het plan in schema,	pag. 5
5. Ideeën over het proces van co-creatie,	pag. 6
6. Een aantal essentiële aandachtspunten voor de Dorpendeal	pag. 7

1. Inleiding

Onder de inwoners van de gemeente Rozendaal bruist het van de ideeën. Dat uit zich bijvoorbeeld in de werkgroepen gericht op energiebesparing/duurzame energie, biodiversiteit, een kindertuin, de Stichting Rozendaal Groen, een energiecoöperatie, verschillende buurtapp's, etc. Zo zullen er vast nog meer buurtinitiatieven in Rozendaal zijn. Bij de meeste van deze vrijwilligersactiviteiten wordt samengewerkt met de gemeente die initiatieven veelal warm ontvangt en ondersteunt. Er speelt veel, maar al deze waardevolle initiatieven zijn gefragmenteerd en vooral afhankelijk van vrijwilligers. Daarmee is de continuïteit kwetsbaar.

Het is essentieel om, naar de toekomst toe, meer robuustheid te geven aan inwonersinitiatieven en de samenwerking hierin met de gemeente: vanuit samenspraak en kracht kunnen de stappen worden gezet op weg naar een meer duurzame samenleving, voortbouwend op vergaarde inzichten.

2. Rozendaal toekomstbestendig

In Rozendaal gaat de komende paar jaar veel spelen. In de energietransitie moeten concrete stappen gezet worden, woningen moeten verduurzaamd worden. Er moeten oplossingen komen voor een degelijke energie- en/of warmte-infrastructuur.

Landelijk staan onze fysieke en mentale gezondheid al jaren onder druk, zowel onder volwassenen als onder de jeugd. Ondanks alle inspanningen om deze maatschappelijke problemen te verminderen, kraakt het in de gezondheidszorg en is kostenbesparing nog steeds ingewikkeld. Deze vormen ook in Rozendaal een uitdaging waardoor de noodzaak toeneemt om preventief onze gemeenschap te versterken. De maatschappelijke ondersteuning in de zorg vraagt om meer sociale verbinding.

Het wenkend perspectief is een duurzame samenleving met sterkere sociale cohesie, ook voor toekomstige generaties met aandacht en ruimte voor biodiversiteit. Inwoners nemen verantwoordelijkheid en worden uitgenodigd te reflecteren op hun eigen leefstijl en de directe leefomgeving, zetten in samenwerking met de gemeente hun kennis en kunde in en kunnen deze delen binnen de regio.

Dit speelt nadrukkelijk bij de energietransitie waarbij veel woningen moeten worden verduurzaamd door de inwoners, om de gemeentelijke verplichting tot CO2 reductie te realiseren. En er is een roep vanuit de inwoners om de intensieve landbouw op de Leermolensenk om te zetten naar biologische landbouw met een rol voor de inwoners. Het verbeteren en behouden van de biodiversiteit is hierbij een belangrijk aandachtsgedebied. Ook is er een roep vanuit inwoners naar meer Samenredzaamheid in ons dorp.

We willen daarom de bestaande formele bestuurlijke en politieke organisatie versterken met meer sociale cohesie, pro-activiteit en verantwoordelijkheid vanuit de inwoners. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een dorpsraad, een coöperatie of stichting van waaruit initiatieven en activiteiten vorm krijgen en geborgd kunnen worden. Inwoners zullen zich meer betrokken gaan voelen bij het politieke proces. 'Burgerparticipatie' zal dan verschuiven naar co-creatie van gemeente en inwoners.

3. Plan (in de kern)

Het plan, in het kader van de Dorpendeal, richt zich op het versterken en robuust maken van de sociale cohesie in het dorp door ruimte te geven aan initiatieven vanuit samenwerking tussen de gemeente en inwoners. Dat gaat niet vanzelf. In dit plan wordt onder de professionele leiding van bijvoorbeeld een formele dorpsregisseur, een goede samenhang gebracht in de reeds bestaande initiatieven, de diverse werkgroepen en stichtingen. Wellicht wordt de coöperatie "De ZonneRoos" breder benut. Dit zal de gemeente en inwoners helpen elkaar nog beter te verstaan en effectiever samen te werken, ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid. In een dergelijk proces van co-creatie is te verwachten dat ontwikkelingen en (tussentijdse) resultaten als vanzelf breed gedeeld en gedragen worden onder inwoners en gemeente. Met co-creatie kan dynamischer en daarmee effectiever en efficiënter een toekomst worden vormgegeven die zich in de tijd ontvouwt. De bestaande initiatieven zijn onder te brengen in vier thema's, die een krachtige katalysator kunnen zijn voor het robuuster maken van sociale verbinding en zelfredzaamheid. Verbreding en uitbreiden van de thema's in de toekomst juichen we toe.

Deze vier katalysatoren zijn hieronder kort toegelicht:

A. Samen redzaam

Rozendaal breed zijn er naast de gebruikelijke inwonerscontacten de afgelopen jaren diverse natuurlijke netwerken ontstaan, zoals de straat- en buurtapp-groepen en de buurtvereniging waardoor meer inwoners met elkaar in contact zijn. Op buurniveau worden er in Rozendaal verschillende activiteiten georganiseerd voor jong en oud, zoals de kindertuin, de straat-BBQ's, koffie-ochtenden en activiteiten gekoppeld aan thema's als Pasen, Sint Maarten en Halloween. Dorpsbreed worden er activiteiten georganiseerd voor inwoners door de Kindertuin, Stichting Vrienden van de Kerk te Rozendaal (concerten & filosofische kring), Commissie Kunst in de Kerk, de Rozendaalse Kapel. De Oranjevereniging draagt zorg voor de viering van Koningsdag bij het Kasteel en Soos de Roos zorgt voor gezellige ontmoetingen voor de volwassenen. Kerk biedt een vaste ontmoetingsplek voor inwoners, en de vrijwillige inzet bij de papiercontainer ook. Zo is er wellicht nog meer te noemen. Uit de georganiseerde bijeenkomsten van de gemeente afgelopen jaar komt naar voren dat inwoners behoefte hebben aan 'samen redzaam' zijn. Wat hier precies onder wordt verstaan, vraagt nog om verheldering. Maar, dat het gaat om samen prettig leven dat is duidelijk.

B. Biodiversiteit

De gemeente heeft belangrijke initiatieven genomen met betrekking tot biodiversiteit. Een aantal daarvan zijn in nauwe samenwerking met de werkgroep Biodiversiteit vormgegeven. Het gaat dan bijvoorbeeld om boomspiegels beplanten en sneeuwkllokjes planten met de schoolkinderen van de dorpschool. Een wezenlijk aspect daarbij is telkens ook het verbinden van de inwoners met de natuur. In dat licht is bijvoorbeeld de kindertuin in het Beekdal gestart, wordt er jaarlijks een plantjesmarkt georganiseerd en legio andere activiteiten. De werkgroep Biodiversiteit is een levendige bron van initiatieven waarbij de gemeente enthousiast betrokken is om gezamenlijk de biodiversiteit in Rozendaal verder te vergroten.

C. Biologische dorpsakker

Midden in het dorp, omsloten door woonwijken, ligt de Leermolensenk, een cultuur-historische dorpsakker in ons kasteeldorp. Het is een akker van ca. 2 ha, waar op de traditionele manier drijfmest wordt gebruikt en intensief mais voor veevoer wordt verbouwd. De grond is in bezit van drie erven van Baron van Pallandt. De wens is om de Leermolensenk te verwerven en te transformeren tot een toonbeeld van natuur-inclusieve land- en tuinbouw van Rozendaal, waar de inwoners biologische groenten en fruit kunnen kopen of wellicht zelf oogsten, geëxploiteerd door een biologische boer. De biologische dorpsakker kan een rol krijgen in de klimaatadaptatie om te voorkomen dat de heftige regenbuien overlast blijven geven rond de Leermolensenk. De Wageningen Universiteit geeft, na onderzoek, aan dat met de huidige perceelgrootte een rendabele duurzame bedrijfsvoering haalbaar is. Uit de petitie (najaar 2024) blijkt tevens dat een brede groep inwoners de biologische dorpsakker ondersteunt, zo ook de Stichting Behoud Karakter "De Leermolensenk" en Stichting Landschapsbeheer Gelderland.

D. Participatie in energietransitie

De gemeente staat voor een opgave om CO₂ neutraal te worden, maar met 89% koopwoningen van de 706 woningen in Rozendaal zijn het vooral de woningeigenaren die moeten investeren in het verduurzamen van hun woningen. Hierbij is het nodig dat, zowel op dorpsniveau als op buurt-

en straatniveau, inwoners hun rol kunnen vervullen en hun verantwoordelijkheid kunnen nemen. Daarom is het noodzakelijk dat inwoners samen om de tafel gaan zitten om mee te denken en mee te beslissen met de gemeente, en vice versa. Dat kan bijvoorbeeld leiden tot het organiseren van woningtype-specifieke collectieve inkoop. De afgelopen jaren heeft de werkgroep Duurzaam Rozendaal intensief meegedacht en meegewerkt aan de energietransitie. Ook is het van belang niet enkel te denken in het stapelen van energiemaatregelen, maar ook te kijken naar de samenhang met het effect op de kwaliteit van het binnenmilieu.

Natuurlijk verbinden

De vier katalysatoren zijn een thematische clustering van de inwonersinitiatieven die de afgelopen jaren zijn ontstaan, waarbij de gemeente in veel gevallen een nadrukkelijk partner is. Elk van de afzonderlijke initiatieven heeft zijn kracht, maar er is meer mogelijk. De vier katalysatoren versterken elkaars potentie om meer verbinding te creëren tussen de inwoners onderling, tussen inwoners en gemeente en met een meer duurzame samenleving waar we naar op weg zijn. Dit geeft ons perspectief op een veerkrachtige sociale gemeenschap in een duurzaam Rozendaal waarbij we gebruik maken van de kracht van de natuurlijke verbindingen in de bestaande organische netwerken. We verwachten dat de synergie tussen gemeentelijk beleid en initiatieven vanuit de inwoners leidt tot een 'natuurlijk verbinden' die onze dorpsgemeenschap en de relatie tussen lokale overheid en inwoners versterkt. Daarmee wordt de druk verlicht op de maatschappelijke ondersteuning vanuit de gemeente.

Geïnspireerd door de Blue Zones¹, de Green Mental Health² en wat we weten van gezonde systemen, geloven we in de veerkracht van het verbinden van inwoners met elkaar en de natuur, in en door de verschillende levensfasen heen, voor wie dat wil. Krachtige elementen die het gezond opgroeien en gezond oud worden ondersteunen zijn niet alleen een gezonde leefstijl en lokaal geproduceerd voedsel, maar juist ook de sociale praatjes, natuurlijke beweging door het 'aanrommelen', het erbij horen, van betekenis zijn, een gezonde onderlinge afhankelijkheid en het samen plezier hebben. Gewoon door natuurlijk verbinden. En laat precies dit aan de orde komen binnen elk van de vier katalysatoren, omdat deze vragen elkaar te ontmoeten waardoor de sociale cohesie verder wordt versterkt:

- A. Met **Samen redzaam** creëren we niet alleen een zorgzame betrokken gemeenschap, uit de (nieuwe) contacten zullen zich weer nieuwe spontane initiatieven ontfouten die het leven van ons inwoners in Rozendaal nóg plezieriger en rijker maken. Denk hierbij aan het oprichten van buurtcirkels om de drempel te verlagen om hulp te vragen en hulp te geven. Buurtcirkels waarmee het omkijken naar elkaar vanzelfsprekend is. Denk aan; even een kind opvangen, zodat een vergeten boodschap nog snel gehaald kan worden, iemand ergens naar toe brengen, een jongere met zijn huiswerk helpen omdat jij de kennis en kunde hebt, een extra maaltje koken als je weet dat bijvoorbeeld een buur net is gevallen of net wat extra gezelligheid nodig heeft als gezonde tegenhanger van eenzaamheid. Rozendalers in en door de verschillende levensfasen heen met elkaar verbinden met behulp van bestaande en nieuwe organische netwerken, van jong tot oud en voor wie dat wil.
- B. Het vergroten van en zorgdragen voor de **biodiversiteit** samen met de gemeente maakt dat mensen worden uitgenodigd om met elkaar de handen uit de mouwen te steken (boomspiegels onderhouden, nestkastjes schoonmaken, in de kindertuin helpen, excursies in de natuur, etc.). Naast de sociale verbinding biedt dit ook de mogelijkheid om de intrinsieke waarde van de natuur en de verbinding met de natuur te ervaren. De werkgroep Biodiversiteit heeft al veel kracht in tal van activiteiten in nauwe samenwerking met de gemeente.
- C. De Leermolensenk als **biologische dorpsakker** biedt volop kansen voor het versterken van de gemeenschapsbinding en daarmee voor preventie in het sociaal domein in Rozendaal. De biologische dorpsakker wordt een akker waar ook dorpsactiviteiten voor en door inwoners plaatsvinden, kinderen kunnen leren over de natuur en tuinieren. Een plek waar inwoners elkaar ontmoeten en die positief bijdraagt aan onze gezondheid, want het terugbrengen van mensen naar de natuur draagt preventief bij aan positieve gezondheid: een gezondere levensstijl,

¹ Blue Zones, www.iph.nl/kennisbank/blue-zones-bron-van-kennis-over-gezondheid/

² Green Mental Health, <https://greenmentalhealth.nl/activiteiten/>

integratie met de buurt, zingeving en vermindering van eenzaamheid. Met de biologische dorpsakker kunnen we ook meerwaarde bieden aan buurtgemeenten, denk aan stageplekken voor de groenscholen Aeres en Yuverta of invulling van Maatschappelijke Diensttijd vanuit Inclusio voor jongeren/jong volwassenen. Tevens kan de biologische dorpsakker voor de professionele zorg van betekenis zijn bij het mentale herstel van cliënten: ons brein is natuur en heeft licht, lucht en ruimte nodig. Denk aan bijvoorbeeld buitencoaches, -psychologen, reïntegratie naar werk of dagopvang. De biologische dorpsakker als belangrijke bron voor mentale gezondheid.

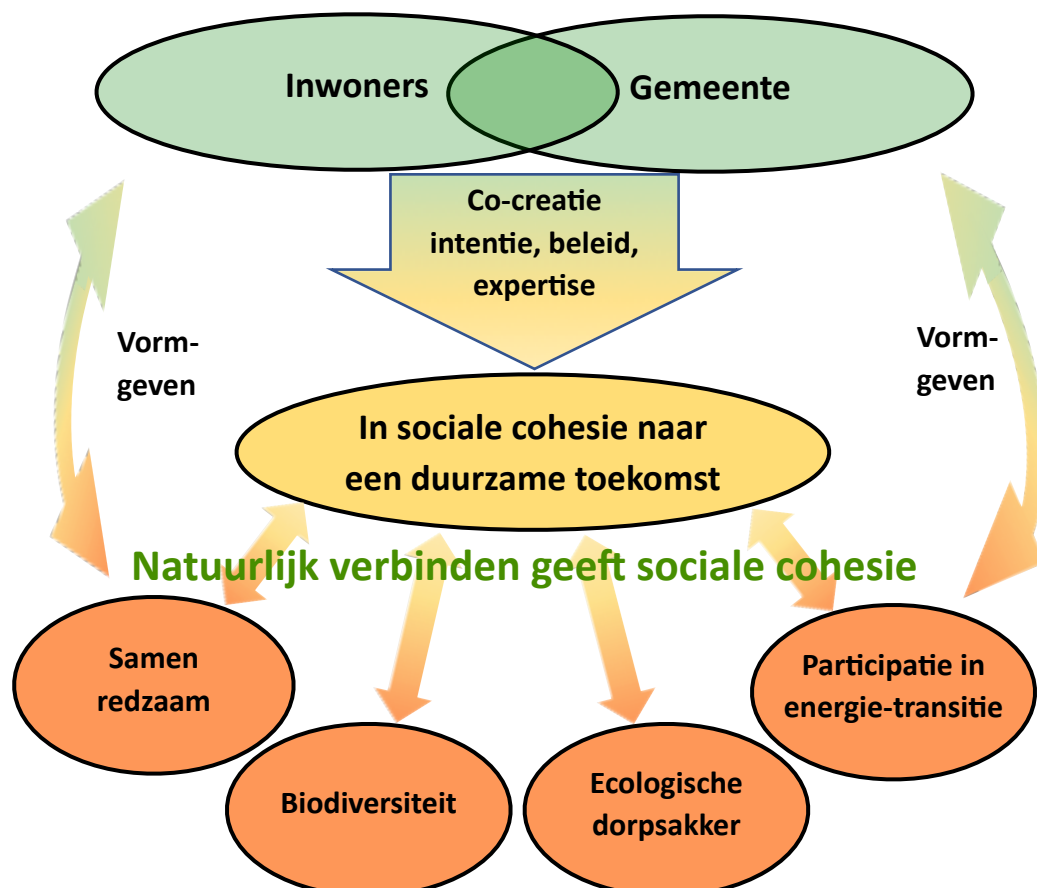
- D. De participatie in energietransitie** is een samenwerkingsproces met een krachtige impuls voor sociale verbinding, die veel verder reikt dan louter het verduurzamen van de woningen in ons dorp. Het heeft de potentie de leefbaarheid en sociale cohesie te versterken. Naast technische energiemaatregelen is het heel goed mogelijk dat uit de intensievere contacten weer nieuwe initiatieven ontstaan bijvoorbeeld richting een circulaire lokale economie door bijvoorbeeld het verder verduurzamen van de leefomgeving of leefstijl. Dat kan een speelplek voor kinderen zijn of buurtactiviteiten, hergebruik van kleding door kledingruil, etc.

It takes a village to raise a child, it takes a village to live a better life.

4. Hoofdelementen van het plan in schema

Onderstaand schema geeft de samenhang van de hoofdelementen in het project.

NB. Het is van belang om te beseffen dat elk van de onderste vier activiteiten separaat kan bestaan onafhankelijk van het grotere plan.

5. Ideeën over het proces van co-creatie

Co-creatie tussen gemeente en inwoners is essentieel voor het *realiseren* van deze veerkrachtige sociale gemeenschap, voor *het verder ontvouwen* hiervan in de toekomst en om *in te kunnen blijven spelen* op veranderende omstandigheden wanneer nieuwe opgaven zich aandienen.

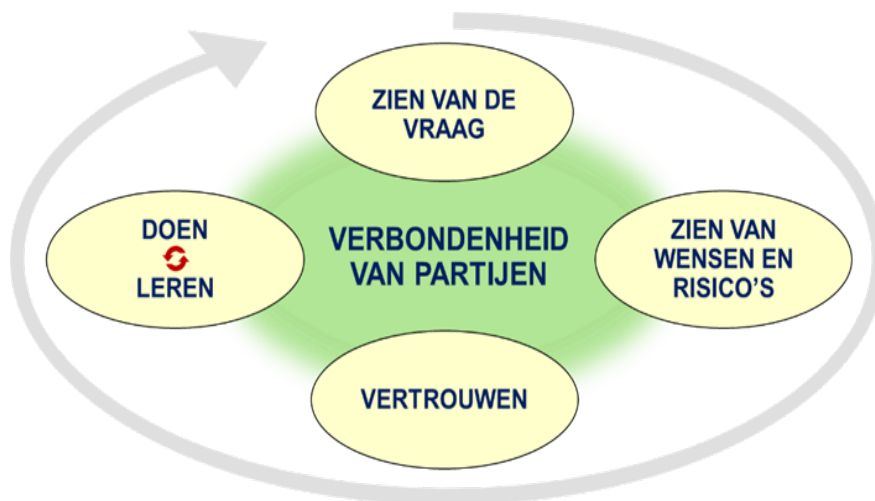
Wat is de uitdaging?

Voor de 'Dorpendeal' lijkt een ontwikkel- en realisatieproces op basis van co-creatie voor de hand te liggen. Dit betekent een gedeelde verantwoordelijkheid bij de betrokken partijen, elke partij vanuit zijn eigen rol en toch in gezamenlijkheid. Dit is een ongebruikelijk proces op het niveau van de lokale overheid, waar de bestaande procedures en verantwoordelijkheden niet per definitie op toegesneden zijn. Gaat dit lukken en onder welke voorwaarden? Bij co-creatie is het essentieel dat de partijen het uiteindelijke doel omarmen en er door geïnspireerd zijn. Dit levert de energie om een dergelijk proces met zijn onzekerheden aan te gaan.

Welk proces van co-creatie stappen we in?

- Het is van groot belang telkens weer de vraag die ons wordt gesteld in gezamenlijkheid te zien en ons daartoe te verhouden
- Anders kijken is deel van de oplossing. Vanuit traditionele structuren kijken kan belemmeren
- Omdat we in een dergelijk proces samen zoekend zijn (doen en leren), zal ook de vraag af en toe moeten worden bijgesteld
- Er zitten onzekere aspecten in een dergelijk proces die nadrukkelijk aan de orde moeten kunnen komen. Terugkeer naar het oude kijken is een risico
- Verbinden en op zoek gaan naar wat ons verder brengt is belangrijk.

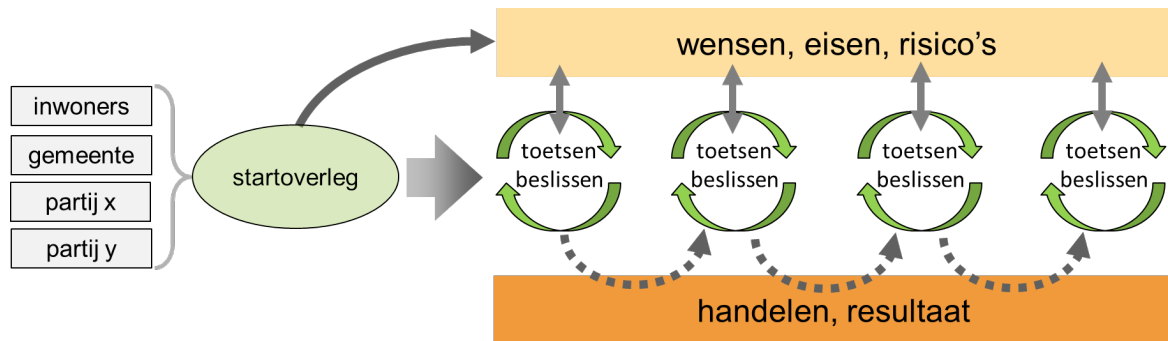
De essentiële dynamiek van het proces

Mogelijke inrichting van het proces?

(ontleent aan 'Integrated Development Proces', IDP)

De partijen die betrokken zijn bij de co-creatie stemmen in een startoverleg af over het eindbeeld wat men voor ogen heeft en de gang van het proces. Het gaat daarbij onder andere om de wensen, de eisen en de risico's vanuit elk van de partijen en een actieplan. Het eindbeeld en de inrichting van het proces kan gedurende de uitvoering aangepast worden op basis van verschuivende inzichten en nieuwe ontwikkelingen. Daarmee is het een dynamisch proces, waarin doen en leren een plek hebben. Onderstaande figuur verbeeld het principe van een dergelijk proces.

Tijdens dit proces vinden voortgangsoverleggen plaats op de cruciale momenten. Aan deze overleggen/werksessies nemen alle voor deze fase relevante partijen deel. Die sessies richten zich op de voortgang; wat er geleerd is; of de wensen, eisen, risico's moeten worden bijgesteld; of het actieplan moet worden bijgesteld; wat de vervolgacties zijn.

Kortom dit dynamisch proces structureert de zoektocht en de optimalisatie op een zodanige wijze dat alle partijen daarin worden meegenomen.

6. Een aantal essentiële aandachtspunten voor de Dorpendeal

- Helderheid op de Hoofdlijnennotitie t.a.v. bestemming Leermolensenk, ook m.b.t. de Erven
- De huidige gemeentelijke activiteiten integreren met de Dorpendeal waardoor ook de budgetten van die activiteiten gezien kunnen worden als co-financiering.
- Enige vorm van professionaliseren is nodig voor het realiseren en uitvoeren van de Dorpendeal, denk aan een coöperatie, stichting, dorpsregisseur.